

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Με την εμπλοκή της Ελλάδας στον Β' Παγκόσμιο πόλεμο η Εθνική Τράπεζα είχε συμπληρώσει δύο σημαντικές επετείους της ιστορίας της. Καταρχήν είχε διανύσει 100 χρόνια από την ίδρυσή της και παράλληλα είχε συμπληρώσει μία δεκαετία από την απώλεια του εκδοτικού προνομίου της και τον περιορισμό της αποκλειστικά στα πλαίσια δραστηριότητας εμπορικής τράπεζας.

Στη δεκαετία του '30 και ιδία μετά την κρίση του 1929/30 η ελληνική οικονομία παρουσίασε μία αξιόλογη ανάπτυξη. Η δασμολογική πολιτική –με βελτιωμένο περαιτέρω το δασμολόγιο του 1926– και εν γένει η ισχυρή προστατευτική πολιτική που ασκήθηκε με άμεσο στόχο την ενίσχυση της εγχώριας βιομηχανίας, οι επιπτώσεις από τη νομισματική κατάρρευση, η αύξηση της γεωργικής και της βιομηχανικής παραγωγής αλλά και η σταθεροποίηση της διευρυμένης από την προηγούμενη δεκαετία εσωτερικής αγοράς δημιούργησαν πρόσφορη κατάσταση για ανάπτυξη τραπεζικής πιστωτικής δραστηριότητας.

Εξάλλου στο δεύτερο μισό της δεκαετίας οι προετοιμασίες της Ευρώπης ενόψει του Β' Παγκοσμίου πολέμου (ακόμα και σε ορισμένες περιπτώσεις ο εμφύλιος της Ισπανίας λόγω αποστολών πολεμικού υλικού από τον Μποδοσάκη) συνετέλεσαν στην αύξηση της βιομηχανικής παραγωγής, αλλά και στην αντίστοιχη αύξηση της χρηματοδότησης, με τις σχετικές συνέπειες που έχουν πάντοτε οι απότομες, μεγάλες πιστωτικές διευρύνσεις που γίνονται ιδία κάτω από έκτακτες συνθήκες.

Στην προκειμένη περίπτωση της αύξησης της πιστωτικής δραστηριότητας της Εθνικής Τράπεζας ρόλο έπαιξε και η προσπάθεια της ιδί-

ας, που, για να καλύψει προφανώς τα κενά που δημιούργησε στα αποτελέσματά της η απώλεια του εκδοτικού προνομίου και για να ισχυροποιήσει την καινούρια θέση της στον τομέα αποκλειστικά των εμπορικών τραπεζών προβάλλοντας ιδιαίτερα τον κυρίαρχο ρόλο της στον βιομηχανικό τομέα, ανέπτυξε –με Διοικητή τον Ι. Δροσόπουλο– μεγάλη δραστηριότητα. Από το έτος που απώλεσε το εκδοτικό προνόμιό της (14.5.28) μέχρι τις 31.12.40 οι μεν καταθέσεις της αυξήθηκαν 140%, ενώ οι χορηγήσεις της αυξήθηκαν 312%. Στο έτος 1939 οι καταθέσεις της κάλυπταν το 74% του συνόλου των καταθέσεων των τραπεζών και οι χορηγήσεις της το 70% του συνόλου.

Στον τομέα της βιομηχανικής πίστης στις 31.3.40 η Εθνική έλεγχε το 74% των βιομηχανικών χορηγήσεων και επενδύσεων των ελληνικών τραπεζών (ή δρχ. 5.360 εκατ. σε σύνολο δρχ. 7.360 εκατ.). Τέλος, στο σύνολο των χορηγήσεων της Εθνικής (δρχ. 8.669 εκατ.) οι χορηγήσεις της προς τη βιομηχανία (δρχ. 4.660 εκατ.) ήταν το 53% αυτών.¹

Αλλά οι μεγάλες αυτές αυξήσεις ιδία σε βιομηχανικές μονάδες που είχαν πληγεί στην περίοδο της διεθνούς κρίσης του 1929 δημιούργησαν στην Τράπεζα προβλήματα ακινητοποίησης δανείων που στην Κατοχή επήλθε «αυτόματα» η λύση τους. Πρόκειται για ένα μεγάλο μέρος χορηγήσεών της (54%) που λόγω δυσχερειών των δανειοληπτών τους «ακινητοποιήθηκαν» και συνέχεια με την εξανέμιση της αξίας της δραχμής κατά την Κατοχή απωλέσθησαν, για να διαγραφούν και τυπικά μετά την απελευθέρωση της χώρας με τον Ν. 18/1944 (Υπουργός Αλ. Σβώλος).

Στις 31.12.40, δηλαδή στον τελευταίο πριν από την Κατοχή χρόνο, ο ισολογισμός και τα αποτελέσματα χρήσης της Τράπεζας παρουσίαζαν την εξής εικόνα (σε εκατ. δρχ.).

1. Σύμφωνα με τις απαντήσεις του Διοικητή Γ. Πεσμαζόγλου στο ερωτηματολόγιο της αμερικανικής οικονομικής αποστολής (P. Porter), τον Φεβρουάριο του 1947 (βλ. σχετικώς κεφάλαιο «Η αμερικανική βοήθεια», σελ. 86).

Ισολογισμός 31.12.1940

Ενεργητικό	1940	1939	Παθητικό	1940	1939
Διαθέσιμα	389	465	Κεφάλαια	1.205	1.205
Ομολογίες & Γραμμ. Δημ/σίου	2.873	2.879	Καταθέσεις	11.496	10.541
Δάνεια	10.947	8.287	Εκκρεμ.	2.390	704
Μετοχές	556	487	Μερίσματα	48	46
Ακίνητα	374	381	Υπολ. κέρδη	-	3
	<u>15.139</u>	<u>12.499</u>		<u>15.139</u>	<u>12.499</u>

Αποτελέσματα χρήσης 1940

	1940	1939		1940	1939
Έξοδα διαχειρ.	326	284	Υπόλ. Κέρδη	3	2
Ταμείο Συντ. Υγείας & Αντασφ.	24	26	Κέρδη	872	801
Τόκοι καταθ.	283	265			
Αποσβέσεις	153	143			
Καθαρά κέρδη	89	85			
	<u>875</u>	<u>803</u>		<u>875</u>	<u>803</u>

Η Τράπεζα χορήγησε μέρισμα δρχ. 3.000 κατά μετοχή (ως και το 1939). Στις 31.12.40 η Τράπεζα είχε 98 μονάδες (Κεντρικό κατάστημα, 92 υποκαταστήματα και 5 πρακτορεία) και το υπαλληλικό προσωπικό της (1939) ανερχόταν σε 2.968 άτομα.

Διοικητής της Τράπεζας ήταν ο Αλ. Κορυζής, που διαδέχτηκε τον Ι. Δροσόπουλο² στις 9.8.39. Ο τελευταίος ανέλαβε τη διοίκηση της Τρά-

2. Ο Ι. Δροσόπουλος (1870-1939) γεννήθηκε στη Σούρπη του τότε νομού Φθιώτιδος, από φτωχούς γονείς. Ο ίδιος θεωρούσε ως «χωριό του» τη γειτονική Πελασγία, στην

οποία είχε δημιουργήσει –εκτός της κατοικίας του– και σύγχρονη για την εποχή του αγροτική εγκατάσταση. Χωρίς ιδιαίτερους τίτλους οικογενειακής «υψηλής καταγωγής» ή ανωτάτης ακαδημαϊκής καριέρας (με τους οποίους εκλέγονταν μέχρι τότε οι Διοικητές της Τράπεζας) εισήλθε στην Εθνική Τράπεζα ως απλός υπάλληλος και ανήλθε όλη την υπαλληλική ιεραρχία έως τις υψηλές θέσεις του Υποδιοικητή (1914) του Συνδιοικητή (1915) και του Διοικητή της Τράπεζας (1928).

Ο Ι. Δροσόπουλος είναι ο Διοικητής που μετάλλαξε την Εθνική από Τράπεζα εκδοτική σε μεγάλη εμπορική. Είναι αυτός που ανέλαβε την Τράπεζα μετά την απώλεια του εκδοτικού προνομίου της αλλά και την απόσχιση των κλάδων αγροτικής και κτηματικής πίστης, και κατόρθωσε να τη διατηρήσει στην πρώτη θέση στο ελληνικό τραπεζικό πεδίο, αλλά και να την αναπροσαρμόσει στα τότε σύγχρονα υποδείγματα των μεγάλων εμπορικών τραπεζών, ως Τράπεζα καταθέσεων, Τράπεζα επενδύσεων, Banque d' Affaires.

Στο ενεργητικό του εγγράφονται όλες οι λύσεις των μεγάλων προβλημάτων που δημιούργησε στην Εθνική η απώλεια του εκδοτικού προνομίου (καλύμματα κλπ.), αλλά και η διεύρυνση των εργασιών της Τράπεζας, παραδοσιακών και σύγχρονων της τότε εποχής. Στο εσωτερικό διεύρυνε τις εργασίες της Τράπεζας σε υψηλά όρια (στη δεκαετία του '30 [1928-30] αύξηση χορηγήσεων 312% και καταθέσεων 140%). Στα μεγάλα έργα και στον βιομηχανικό τομέα –ιδία στην πολεμική βιομηχανία– σχεδόν μονοπωλιακά ανέπτυξε άγνωστη μέχρι τότε στη χώρα μας δραστηριότητα (Πάουερ, Εταιρεία Εναερίων Συγκοινωνιών, Ελληνική Τηλεφωνική Εταιρεία, κλπ.). Νέες ιδέες για τομείς ανεκμετάλλετους μέχρι τότε μπαίνουν στον κύκλο δραστηριότητας της Εθνικής (Λουτροπηγές, Τουρισμός, Πετρέλαια, κλπ.). Δημιούργησε την Ένωση Ελληνικών Τραπεζών με καθαρώς επαγγελματικό προσανατολισμό, ενώ στον τομέα της ενίσχυσης των υπαλλήλων δημιούργησε τη γνωστή κηπούπολη της Φιλοθέης (συνεταιρισμός υπαλλήλων Εθνικής). Στο εξωτερικό ο Ι. Δροσόπουλος έδωσε ιδιαίτερη σημασία στις Η.Π.Α. αποβλέποντας κυρίως στην αξιοποίηση του ομογενειακού παράγοντα (Hellenic Bank Trust Co. N.Y.) και λιγότερο της αμερικανικής αγοράς στα πλαίσια μιας διεθνοποιημένης δραστηριότητας.

Αντιλήφθηκε την ιδιαίτερη οικονομική και πολιτική σημασία του ξένου κεφαλαίου και δημιούργησε ισχυρή πρόσβαση στο αγγλικό κεφάλαιο (Habro) αλλά και στο ελληνικό βιομηχανικό κατεστημένο. Το τελευταίο οφειλόταν στην ανοργάνωση στη χώρα μας βιομηχανική πολιτική που τον ανάγκαζε να προτάσσει στη δανειακή αξιολόγηση τον παράγοντα «βιομήχανος» από τον παράγοντα «βιομηχανία».

Η πρόσβασή του στο αγγλικό κεφάλαιο του δημιούργησε, εκτός από τα οφέλη της Τράπεζας και της οικονομίας της χώρας, και σημαντικό προστατευτικό ίσκιο για την επιβίωσή του στην τότε ασταθή πολιτικά περίοδο και ιδία στη δικτατορία του Ι. Μεταξά.

Η άποψη του Αμερικανού Πρεσβευτή Mac Veagh ότι ο Ι. Δροσόπουλος ήταν μέλος της ομάδας που βρισκόταν πίσω... από τον Ι. Μεταξά (Κ. Κωστής, *Ιστορία της Εθνικής*

Τράπεζας της Ελλάδος 1914-1940, σελ. 516) είναι όχι μόνο ανακριβής αλλά και «παράδοξη», γιατί ήταν γνωστή η σχέση του Ι. Δροσόπουλου με τους Άγγλους, γεγονός που πρόσεχε ιδιαίτερα ο Ι. Μεταξάς, και επιπλέον η μεθοδευμένη από τον Μεταξά απομάκρυνση του Ι. Δροσοπούλου από την Εθνική είναι μία πρόσθετη απόδειξη των αισθημάτων και σχέσεων του Μεταξά που πρέπει να γνώριζε η Αμερικανική Πρεσβεία.

Ο Ι. Δροσόπουλος ήταν «βενιζελικός» (ο γιος του Αθανάσιος έγινε και βουλευτής Φιλελευθέρων) και δεν απέκρυπτε τις πεποιθήσεις του, χωρίς αυτό να τον εμποδίζει να έχει άριστες σχέσεις με όλους. Η γενική αποδοχή τον οδήγησε και δύο φορές σε oligochρόνιες υπουργικές θέσεις για εκπλήρωση εθνικών πάντοτε σκοπών.

Η βενιζελογενής πολιτική καταγωγή του και κυρίως ο φιλικός δεσμός του Υποδιοικητή Κορυζή με τον Μεταξά (τον είχε ήδη υπουργοποιήσει) ήταν στοιχεία δυσμενή για το μέλλον του. Και πράγματι το συμβάν επήλθε με το ατύχημα του Τσουδερού (Διοικητής της Τράπεζας Ελλάδος). Η αποκάλυψη των σχέσεων του Τσουδερού με τους πολιτικούς εχθρούς του Μεταξά έδωσε στον τελευταίο την ευκαιρία να «χρυσώσει το χάπι» και να μεταφέρει τον Ι. Δροσόπουλο στη διοίκηση της Τράπεζας της Ελλάδος (1939), για να τοποθετηθεί στην Εθνική τον υπουργό του Αλ. Κορυζή, τ. Υποδιοικητή της Τράπεζας.

Ο Ι. Δροσόπουλος δέχτηκε την προσφορά και συντετριμμένος –όπως έλεγαν οι συνεργάτες του– αποχώρησε μετά 50 χρόνια εργασίας από την Εθνική, την οποία μέχρι τέλους δεν έπαυε να σκέπτεται.

Τον βρήκε δύσθυμο ο φίλος του επιχειρηματίας Μποδοσάκης όταν τον επισκέφθηκε, γιατί, όπως γράφει στα απομνημονεύματά του, «είχε υποχρεωθεί να εγκαταλείψει την Εθνική». Αλλά προσθέτει ότι, όπως του είχε εξομολογηθεί, «σκόπευε να συνενώσει εκ νέου την Εθνική με την Ελλάδα» (Κ. Χατζιώτης, *Πρόδρομος Μποδοσάκης Αθανάσιος 1891-1979*, σελ. 152). Ίσως να δέχτηκε τη Διοίκηση της Τράπεζας της Ελλάδος έχοντας απώτερο στόχο την εκ νέου συνένωση των τραπεζών. Δυστυχώς την επομένη της επίσκεψης (27.7.39), δέκα μέρες μετά τη διοικητοποίησή του στην Τράπεζα της Ελλάδος, αιφνιδίως απέθανε.

Η προσωπικότητα του Ι. Δροσοπούλου ήταν η σημαντικότερη που πέρασε από την Εθνική στον 20ό αιώνα και αυτή που κυριάρχησε στην οικονομική ζωή της χώρας στο διάστημα του Μεσοπολέμου. Οι δυσμενείς κρίσεις ορισμένων ιστορικών μας είναι ακατανόητες, ιδία δε ο ισχυρισμός ιστορικού ότι «οι δραματικές συνέπειες για τη βιομηχανική πολιτική της περιόδου» οφείλονται στον Ι. Δροσόπουλο, που είχε «... περιορισμένους ορίζοντες» κλπ., κλπ. με συνέπεια «να μην μπορεί να συλλάβει και να διατυπώσει μία βιομηχανική πολιτική!!! (Χρ. Χατζιωσήφ, *Η γηραιά Σελήνη [η Βιομηχανία στην Ελλάδα 1830-1940]*, σελ. 404). Τη βιομηχανική πολιτική τη συλλαμβάνει και τη διατυπώνει το Κράτος και όχι οι τράπεζες, έστω και εάν είναι κρατικές. Γι' αυτό το λόγο όχι μόνο ο Ι. Δροσόπουλος αλλά ούτε οι μέχρι σήμερα είκοσι Διοικητές της Εθνικής δεν διατύπωσαν βιομηχανική πολιτική· απλώς σχεδίασαν (στα πλαίσια πάντοτε της κρατικής και νομισματικής πολιτικής), όπως είχαν υποχρέωση, και υλοποίησαν την πολιτική της Τράπεζας στον βιομηχανικό τομέα.

πεζας της Ελλάδος μετά την απομάκρυνση του Εμμ. Τσουδερού (17.7.39) και μετά δεκαήμερο (27.7.39) απεβίωσε.

Ο Αλ. Κορυζής³ ανέλαβε την πρωθυπουργία της χώρας μετά τον θά-

Ο Ι. Δροσόπουλος είναι ο πρώτος Διοικητής της Τράπεζας που οργάνωσε τη μελετητική υποδομή της βιομηχανικής πίστης (ΕΤΕ: Απολογισμός 1928, σελ. XIV) αλλά καθιέρωσε και την εφαρμογή των παρεμβάσεων της Τράπεζας στη βιομηχανική δανειοδότηση, ώστε η άσκησή της να βασίζεται σε σχεδιασμούς και μελετημένες προβλέψεις και όχι σε πληροφορίες και «επιχειρηματικές διαισθήσεις» – πρακτικές που αναμφισβήτητα χρησιμοποίησε και ο ίδιος έως ότου οι ανωτέρω εφαρμογές στον βιομηχανικό τομέα αρχίσουν να λειτουργούν και να αποδίδουν.

Αυτή την πρακτική είχε προφανώς υπόψη του ο Γ. Δράκος όταν έγραφε: «Έδινε ο Γιάννης Δροσόπουλος ένα σημείωμα στον γραμματέα του Κάρλο Αρλιώτη και το σημείωμα ήταν εντολή, απόφαση. Σημείωμα σε πρόχειρο χαρτάκι δόθηκε – καταπώς διηγείται ο Χριστόφορος Κατσάμπας όταν επρόκειτο για τη συγχώνευση της Πειραιϊκής με την Πατραϊκή. Με σημείωμα του Δροσοπούλου επήραμε όταν ήμουνα 19 χρονών, το πρώτο δάνειο των 4 εκατομμυρίων για την διεύρυνση της Ιζόλα». (Γ. Δράκος, *Η Εθνική Τράπεζα και η Ιζόλα*, Αθήνα 1981, σελ. 64).

Με την οργάνωση της Μονάδας Μελετών Βιομηχανικής Πίστης (ΕΤΕ: Απολογισμός 1928, σελ. IV) η τακτική αυτή έπαυσε να ισχύει, εκτός φυσικά ορισμένων μεμονωμένων περιπτώσεων (περίπτωση Μποδοσάκη) που άλλες σκοπιμότητες εξανάγκαζαν τη διοίκηση της Τράπεζας να παραβλέπει πορίσματα μελετών. Αυτό άλλωστε ισχύει και σήμερα.

Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι στα πλαίσια αυτής της νέας μονάδας γαλουχήθηκε και ο μετέπειτα Διοικητής της Τράπεζας Β. Κυριακόπουλος, που τον βρίσκουμε κατά σύμπτωση στην αντιμετώπιση της ίδιας επιχείρησης Δράκου να παίρνει την αντίθετη θέση (βλ. σχετικά κατωτέρω σελ. 78).

[Βλ. *Πρόσωπα του 20ού αιώνα – Έλληνες που σημάδεψαν τον 20ό αιώνα*, «Τα Νέα», έκδοση Α. Λιβάνη, Αθήνα 2000, σελ. 113.]

3. Ο Αλ. Κορυζής (1885-1941) γεννήθηκε στον Πόρο και καταγόταν από οικογένεια πολιτικών. Μετά τις πανεπιστημιακές του σπουδές (νομικά) διορίστηκε (1903) στην Εθνική Τράπεζα, στην οποία ανήλθε με εξαιρετική επιτυχία όλη την υπηρεσιακή ιεραρχία και έγινε υποδιοικητής (1928) και Διοικητής (1939), διαδεχθείς τον Ι. Δροσόπουλο, ο οποίος μετακινήθηκε τότε από την Εθνική στην Τράπεζα της Ελλάδος σε αντικατάσταση του Εμμ. Τσουδερού.

Ο Αλ. Κορυζής υπήρξε ένας άτεγκτος υπηρεσιακός λειτουργός εντεταγμένος στα τραπεζικά πλαίσια, τα οποία επιμόνωσ προσπαθούσε οργανωτικά να διευρύνει. Ακαμπος στις σχέσεις του με την αγορά και δίκαιος πάντοτε στις συναλλαγές του, ήταν ένας δεύτερος κοντά στον Δροσόπουλο στυλοβάτης της Διοίκησης της Τράπεζας. Παρομιώδης η ακαμψία του που επέδειξε ακόμα και σε αίτημα του μεγαλοπελάτη της Τράπεζας Μποδοσάκη· ούτε η παρέμβαση του Μεταξά τον έκαμψε!

Στην Τράπεζα δραστηριοποιήθηκε κυρίως στην επιθεώρηση – σημειώνοντας επιτυχία στον έλεγχο και στην οργάνωσή της, αλλά παράλληλα υπήρξε ο πρώτος Πρόεδρος του Δ.Σ. της νεοσύστατης Αγροτικής Τράπεζας και Οικονομικός Σύμβουλος του Έθνους Αρμοστή της Σμύρνης και σε άλλες μονάδες. Υπήρξε συντάκτης μελετών, οικονομικών σχεδίων και ασχολήθηκε όλως ιδιαιτέρως με την αγροτική πίστη. Χρημάτισε για πολύ λίγο Υπουργός των Οικονομικών (1933) και το 1936 έγινε επί Μεταξά Υπουργός Κρατικής Υγιεινής και Αντιλήψεως μέχρι το 1939, οπότε εκλέχτηκε Διοικητής της Εθνικής μετά την ως άνω μετακίνηση του Ι. Δροσόπουλου.

Μετά τον θάνατο του Ι. Μεταξά τού ανατέθηκε (29.1.41) από τον Βασιλιά Γεώργιο Β' η πρωθυπουργία. Ο Αλ. Κορυζής, άνθρωπος πειθαρχημένος επί 38 χρόνια σε οργανωμένες τραπεζικές υπηρεσίες, βρέθηκε απότομα μέσα στην αναταραχή της τραγικής καμπίης του πολέμου, ιδία μετά την κάθοδο των Γερμανών στα Βαλκάνια και την επίθεσή τους στο Μακεδονικό μέτωπο της Ελλάδας. Μέσα σε αντικρουόμενες τακτικές –των Άγγλων, του Βασιλιά, των στρατηγών, της Κυβέρνησης– έζησε τις τραγικές στιγμές της κατάρρευσης της στρατιωτικής αντίστασης της χώρας και της γενικά ανεξέλεγκτης κατάστασης που στη συνέχεια επικράτησε σ' αυτήν. Στις 18 Απριλίου του 1941 ο Αλ. Κορυζής, πρωθυπουργός της χώρας, αυτοκτόνησε.

Γράφησαν πολλά για τις συνθήκες της αυτοκτονίας Κορυζή. Δεν υπάρχει επίσημη εκδοχή, γιατί η αυτοκτονία έγινε ύστερα από μία κατ' ιδίαν συζήτηση του Βασιλιά με τον Κορυζή. Ο Βασιλιάς Γεώργιος, ταραγμένος από την αναγγελία της αυτοκτονίας του Κορυζή, δεν έπαυε να διακηρύττει ότι στη συζήτηση που είχε μαζί του «δεν του είπε κάτι το ενοχλητικό γι' αυτόν». Είναι γνωστό όμως ότι στους προθαλάμους της Μ. Βρετανίας –όπου έδρευε το Γενικό Στρατηγείο και το Πολιτικό Γραφείο στο οποίο είχε γίνει η συνάντηση Βασιλιά-Κορυζή– οι φωνές του Βασιλιά ακούγονταν αρκετά δυνατά, όπως είναι γνωστό ότι, όταν ο Κορυζής βγήκε «πελιδνός και αμίλητος», ο Γεώργιος κάλεσε τον Ι. Διάκο και του μίλησε «στο αφτί» για να φύγει ο τελευταίος «δρομέως» για την οικία του Κορυζή. Μόλις έφθασε, άκουσε τον πυροβολισμό.

Δεν πιστεύω ότι η Τράπεζα τίμησε όσο έπρεπε τον τραγικό Διοικητή της. Ως Διοικητής, στις προθέσεις μου ήταν να ονομασθεί ένα κεντρικό κτίριο της Τράπεζας «Μέγαρο Κορυζή». Με αφορμή το γεγονός έκανα μία έρευνα ιδία μεταξύ επιζώντων της εποχής εκείνης. Προσωπικά έχω πεισθεί ότι η άποψη «της διαρροής μυστικού» είναι ο λόγος που δημιούργησε το επεισόδιο και η βίαιη συμπεριφορά του Γεωργίου ήταν αυτή που συντάραξε τον ευαίσθητο Κορυζή. Η διαρροή μιας ανώδυνης πολεμικής πληροφορίας από στενό φιλικό πρόσωπο του Κορυζή έγινε αφορμή για να επιτιμηθεί ο Πρωθυπουργός από τον Γεώργιο κατά τρόπο ανοίκειο και πρωτοφανή για τον ευαίσθητο Κορυζή, τρόπο που τον έκανε –μέσα στο ταραγμένο κλίμα εκείνης της τραγικής εποχής– να θέσει συντετριμμένος τέρμα στη ζωή του.

Η αυτοκτονία του Κορυζή σχολιάζεται σε όλα τα ιστορικά έργα που αναφέρονται στον ελληνοϊταλικό πόλεμο του 1940-41. Όλως ενδεικτικά σημειώνουμε μερικά έργα με ενδιαφέρουσες απόψεις για την αυτοκτονία του Κορυζή· Σπ. Λιναρδάτος, *Ο πόλε-*

νατο του Ι. Μεταξά (29.1.41) και αυτοκτόνησε (18.4.41) με την είσοδο των Γερμανών στη χώρα μας. Με την ανάληψη της πρωθυπουργίας από τον Αλ. Κορυζή ο Σύμβουλος Κ. Ζαβιτζιάνος ανέλαβε ως Διοικών Σύμβουλος και από 20.3.41 ως Συνδιοικητής. Μετά τον διορισμό από τις κατοχικές δυνάμεις του Μερκούρη ως διοικητή παραιτήθηκε.

Στις 26.1.43 οι κατοχικές Αρχές προώθησαν ως Διοικητή τον Γ. Σπ. Μερκούρη και μετά τον θάνατο του τελευταίου τοποθέτησαν (Νοέμβριο του '43) τον Δ. Λυμπέρη. Μετά την απελευθέρωση της χώρας (12.10.44) η Κυβέρνηση Γ. Παπανδρέου συγκρότησε (29.11.44) νέα Διοίκηση με μεταβατικό Διοικητή τον καθηγητή Κ. Τριανταφυλλόπουλο. Τον Μάρτιο του '45 εξελέγη Διοικητής ο Γ. Πεσμαζόγλου και τον Απρίλιο του '45 Πρόεδρος του Δ.Σ. ο Αλεξ. Διομήδης. (Για τα πρόσωπα και τη διαδρομή τους βλέπε Γ. Παγουλάτος, *Η Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος 1940-2000*, σελ. 76.)

Η Κατοχή

Στην περίοδο της Κατοχής όλες οι εργασίες της Τράπεζας κατέρρευσαν και τα αποτελέσματά της είχαν καταστεί αρνητικά, σημαντικό δε μέρος της περιουσίας της διαρκώς χανόταν λόγω ενεργειών των δυνάμεων κατοχής. Η εναπομένουσα δραστηριότητά της σχεδόν εξαντλούνταν στην προσπάθειά της να καλύψει τις ανάγκες του προσωπικού της που λόγω της γενικής εξαθλίωσης – πείνα, ασθένειες, κλπ. – του πληθυσμού βρισκόταν σε δύσκολη κατάσταση.

Από 1.7.41 άρχισε η μείωση των επιτοκίων της, ενώ οι μεν καταθέσεις ταμειευτηρίου και προθεσμίας αποσύρθηκαν, οι δε καταθέσεις όψεως και τοποθετήσεις ύστερα από συνεχείς μειώσεις κατέληξαν στο τέ-

μος του 1940-41 και η Μάχη της Κρήτης, εκδόσεις Προσκήνιο, Αθήνα 1995, σελ. 143, 212. Η. Richter, *Η ιταλογερμανική επίθεση εναντίον της Ελλάδος*, εκδόσεις Γκοβόστη, Αθήνα 1998, σελ. 541. Φ. Γρηγοριάδης, *4η Αυγούστου – Αλβανία*, εκδόσεις Κέδρητος, Αθήνα 1972, σελ. 457. Θ. Παπακωνσταντίνου, *Η Μάχη της Ελλάδος 1940-41*, εκδόσεις Γαλαξία, Αθήνα 1966, σελ. 288. Πρίγκηπος Πέτρου, *Ημερολόγια Πολέμου 1940-41 Α'*, Ίδρυμα Γουλανδρή - Χορν, Αθήνα 1997, σελ. 308, *Τραπεζική*, τόμος 1966, σελ. 333.

λος να μηδενισθούν (όπως άλλωστε και όλες οι εργασίες της Τράπεζας). Η Τράπεζα, για να περισώσει ορισμένα περιουσιακά στοιχεία, προέβη σε αγορά μετοχών εταιρειών για τις οποίες είχε ιδιαίτερο ενδιαφέρον (βλ. σχετικώς Γ. Παγουλάτος, *ό.π.*, σελ. 50). Η προσπάθεια όμως της Τράπεζας στον τομέα της ενίσχυσης του προσωπικού δεν είχε προηγουμένο. Πρώτη μεταξύ όλων των οργανισμών άρχισε να χορηγεί στο προσωπικό έκτακτες αποδοχές, προσωρινά δάνεια, αυξήσεις μισθών, τρόφιμα, κλπ. Πρώτη καθιέρωσε το καθημερινό συσσίτιο και διεύρυνε τη βοήθειά της και σε εξωτραπεζικούς που κατά την κρίση της είχαν ιδιαίτερη ανάγκη της βοήθειας της.

Για να γίνει αντιληπτή η σχέση που υπήρχε μεταξύ «εργοδότη» και εργαζομένων, θα πρέπει να σημειωθεί ότι η σχέση αυτή δεν βασιζόταν μόνο στην «παράδοση, στη συνέχεια και την πείρα»⁴ αλλά και στη βαθύτατη αγάπη που έτρεφε το προσωπικό προς την Τράπεζα, που τη θεωρούσε οικογένειά του. Και όπως ήταν φυσικό και η Τράπεζα δεν έπαυε να δείχνει το «πατρικό της» ενδιαφέρον για το προσωπικό της.

Οι θέσεις αυτές στη σημερινή παγκοσμιοποιημένη αγορά σίγουρα θα φαίνονται φαιδρές! Και όμως μέσα σ' ένα τέτοιο κλίμα γιγαντώθηκε η Τράπεζα και κυριάρχησε στην αγορά. Ιδού ένα –απίστευτο– δείγμα «εργοδοτικής» βοήθειας προς τους εργαζομένους σε εποχή που η Τράπεζα για πρώτη φορά στην εκατονταετή ιστορία της παρουσίαζε ζημιές, δεν έδιδε μέρισμα και προσπαθούσε να αποφύγει την πλήρη κατάρρευση:

1) Τον μήνα Απρίλιο του 1941 χορηγήθηκε στο προσωπικό έκτακτο δάνειο ίσο προς δύο μισθούς.

2) Από 1ης Ιουλίου του 1941 χορηγήθηκε προσωρινό επίδομα ακρίβειας ζωής.

3) Τον μήνα Σεπτέμβριο του 1941 χορηγήθηκε έτερο δάνειο ενός μισθού και προκαταβολή του επιδόματος ακρίβειας ζωής για ένα έτος.

4) Από 20.11.1941 καθορίστηκε ο μηνιαίος μισθός να καταβάλλεται ανά 20ήμερο.

5) Τον Δεκέμβριο του 1941 αποφασίστηκε αύξηση του έκτακτου δώρου Πάσχα και Χριστουγέννων.

4. Έκθεση Γ. Πεσμαζόγλου προς Γενική Συνέλευση για πεπραγμένα 1945, σελ. IV.

6) Στην ίδια εποχή αποφασίστηκε η επέκταση του δώρου σε όλους τους βαθμούς.

7) Διατάχθηκαν άμεσα προαγωγές του προσωπικού για να επωφεληθεί των μισθοδοτικών αυξήσεων.

8) Παράλληλα ενισχύθηκαν σημαντικά (δρχ. 4 εκατ.) οι άνεργοι μισθωτοί και συνταξιούχοι λόγω Χριστουγέννων.

9) Η Τράπεζα προέβη στην αγορά και διανομή στους τρεις τελευταίους μήνες επί πιστώσει τροφίμων που αναλογούσαν σε 3 μερίδες ημερησίως για κάθε υπάλληλο.

10) Η Τράπεζα μελέτησε την οργάνωση και χορήγηση συσσιτίου που άρχισε να λειτουργεί από 17.1.42. Το συσσίτιο –που λειτουργούσε στον χώρο που αργότερα ανεγέρθη η επέκταση του κτιρίου με είσοδο Γ. Σταύρου– είχε ημερήσια παραγωγή άνω των 6.000 μερίδων. Παράλληλα ανάλογες χορηγήσεις γίνονταν και στα επαρχιακά καταστήματα.

11) Επιπλέον, χορηγήθηκαν στους υπαλλήλους τρόφιμα και καύσιμη ύλη επί πιστώσει.

12) Πέραν όλων αυτών η μισθοδοσία αυξανόταν συνεχώς λόγω κρατικών αποφάσεων – αυξήσεις μικρές έναντι αυτών που οικειοθελώς έδινε η Τράπεζα πέραν των νόμων.

Με την παρέλευση του χρόνου τα ως άνω μέτρα αυξάνονταν και βελτιώνονταν (π.χ. καθιερώθηκε παιδική μέριμνα, ενισχύθηκε το προσωπικό για ένδυση και υπόδηση, κλπ.).

Αλλά και άλλα διοικητικά μέτρα (π.χ. παράταση θητείας καταληφθέντων από το όριο ηλικίας, πρόσληψη υπαλλήλων και εργατών, ανάθεση ερευνητικών εργασιών σε αξιόλογο αριθμό πνευματικών ανδρών –κυρίως λογοτεχνών, ιστορικών κ.ά.– έναντι συσσιτίου και αντιμισθίας, ικανοποίηση έκτακτων αναγκών κατοίκων Φιλοθέης, που ως γνωστόν αποτελούσε οικισμό υπαλλήλων της Εθνικής (παροχή συγκοινωνιακού μέσου για μεταφορά στην εργασία τους, κλπ.), ιδιαίτερες ενισχύσεις και προληπτική ιατρική για παιδιά υπαλλήλων, και λοιπά.

Η ιατρική φροντίδα της Τράπεζας (μέσω του ΤΥΠΕΤ) επεκτάθηκε και πέραν του προσωπικού της. Παραχώρησε (για όλη σχεδόν την πο-